

Požiūris į kitokį vaiką: pradinės mokyklos atvejis

Regina Giedrienė

Lietuvos edukologijos universitetas, Socialinės edukacijos fakultetas, Socialinio ugdymo katedra,
Studentų g. 39, 08106 Vilnius, regina.giedriene@leu.lt

Anotacija. Straipsnyje nagrinėjamas pradinė klasių mokinių požiūris į mokinius, turinčius specialiųjų ugdymosi poreikių (toliau – SUP) dėl intelekto ir kitų negalių. Trumpai aptariamas Lietuvoje nuetas švietimo sistemos kelias nuo integruoto iki inkliuzinio SUP turinčių vaikų ugdymo, remiantis pasaulyje įsitvirtinusių inkliuzijos indeksu. Aptariami esminiai inkliuzinio ugdymo principai ir pristatomas tyrimas, kuris išryškino, koks yra įprastinės raidos vaikų požiūris į drauge besimokančius mokinius, turinčius negalią.

Esminiai žodžiai: *specialiųjų ugdymo poreikių turintys vaikai, negalia, intelekto sutrikimai, fizinė negalia, įtraukusis ugdymas.*

Įvadas

Jau daugiau nei 20 metų einame inkliuzinio (įtraukiojo) specialiųjų poreikių turinčių mokinių ugdymo keliu, kurį nulėmė tarptautiniai dokumentai: JT vaiko teisių konvencija (1989), Salamankos deklaracija (1994, 2011). Neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas (2003), LR švietimo strategijos kryptys (2003–2013) ir kiti. Atkūrus Nepriklausomybę, pertvarkant švietimo sistemą ir ieškant geriausių galimybių efektyviai ugdyti įvairių gebėjimų ir poreikių turinčius vaikus, Lietuva politiškai pasirinko daugelio galimybių (angl. *multi-track*) ugdymo sistemą, kuri siūlo įvairius būdus, ugdymo formas bei institucijas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems asmenims ugdyti (Aidukienė, Labinienė, 2003). Vienas iš jų – inkliuzinis (įtraukusis) ugdymas. Lietuvos mokslininkai daug rašė apie inkliuzinio ugdymo

raidą Lietuvoje ir Vakarų Europoje (Ališauskas et al., 2011; Miltenienė, Venclovatė, 2012 ir kt.).

Nepaisant straipsnių apie inkliuzinį ugdymą gausos, iš esmės beveik netyrinėta sritis išlieka normalios raidos vaikų komunikacija su vaikais, turinčiais negalių ar kitokių sutrikimų inkliuzinio ugdymo sąlygomis. J. Ambrukaitis (2012) teigia, kad „šiuolaikinėse ugdymo koncepcijose akcentuojama specialiųjų poreikių vaikų socialinė įtrauktis. Tai ėjimas nuo izoliacijos ir segregacijos prie individualumo ir išskirtinumo pripažinimo integruoto ugdymo erdvėje, siekiant padėti šiems vaikams ne tik būti savimi, integruotis ir geriau jaustis socialinėje aplinkoje, bendrauti ir mokytis, bet ir tapti mažiau priklausomais“.

Tony Boothiras, Melas Ainswtow (2003, 2011), visame pasaulyje žinomi kaip inkliuzijos indekso sukūrėjai, mano, kad inkliuzinis ugdymas plėtojamas, atsižvelgiant į visų besimokančiųjų poreikius. Skirtybės toleruojamos ir vertinamos kaip galimi resursai, o ne kaip problemos. Siekiant pašalinti visas galimas kliūtis ir kiekvienam vaikui, suaugusiajam, visiems bendruomenės nariams užtikrinti inkliuzinio ugdymo prieinamumą ir įsitraukimą bei dalyvavimą ir pasiekimus, keistis turi ne mokinys, o mokykla ir bendruomenė. Tikima, kad kiekvienas gali mokytis ir išmokti. Anot autorių, **esminiai inkliuzijos principai yra:**

- priklausyti bendruomenei ir būti priimtam jos narių;
- nuolatiniai socialiniai santykiai ir draugystė;
- šeimos, specialistų ir bendruomenės partnerystė; viena „mokykla visiems“; vienodos ugdymo institucijų struktūros ir sveikiems, ir neįgaliems vaikams;
- visiškai įgyvendinamos žmogaus teisės;
- galimybė atlikti įvairius socialinius vaidmenis.

Taigi inkliuzinis, arba įtraukusis, ugdymas – tai nenutrūkstamas procesas, kurio pagrindinis tikslas – užtikrinti kokybišką ugdymąsi visiems visuomenės nariams, galimybę ugdytis, pripažįstant ir gerbiant visų žmonių teises, lygybę, įvairovę, atsižvelgiant į kiekvieno individualius gebėjimus ir poreikius, vengiant bet kokios diskriminacijos, užtikrinant visų bendruomenės narių besąlygišką priėmimą.

Pagrįstai kyla klausimas: „**Ar šiandieną mes tinkamai įgyvendiname anksčiau įvardytus inkliuzinio / įtraukiojo ugdymo tikslus ir principus?**“

Tyrimo tikslas – ištirti įprastinės raidos žemesniųjų klasių mokinių požiūrį į kartu besimokančius bendraklasius, turinčius įvairių negalių

Tyrimo uždaviniai:

1. Išsiaiškinti įprastinės raidos mokinių nuomonę dėl SUP vaikų, turinčių intelekto ir judėjimo bei padėties sutrikimų ugdymo(si) drauge su sveikaisiais tikslingumo.
2. Ištirti įprastinės raidos mokinių ir neįgaliųjų tarpusavio santykius.

3. Nustatyti įprastinės raidos mokinių nusiteikimą bendradarbiauti su neįgaliais mokiniais ir esant reikalui suteikti jiems pagalbą.

Tyrimo metodai ir imtis

Taikyta kiekybinė ir kokybinė tyrimų priegosis. Duomenys buvo renkami taikant anketas bei pusiau struktūruotą interviu. Duomenys apdoroti, taikant statistinę duomenų analizę ir turinio analizę. Pasirinkta anketinė apklausa, nes, kaip teigia R. Tidikis (2003), šis tyrimo metodas plačiai paplitęs ir leidžia greitai gauti didelį kiekį informacijos. Paveikslai sudaryti *Microsoft Office Word* ir *Microsoft Office Excel* programomis. Kokybinis tyrimas panaudotas, siekiant pateikti ir suprasti iš situacijų analizės kylantį tiriamų reiškinį paaiškinimą kaip išgyventą individo patirtį natūralioje aplinkoje. Tyrime dalyvavo 105 įprastinės raidos ketvirtų klasių mokiniai ir 5 su šiomis klasėmis dirbantys mokytojai, kurie padėjo vaikams atsakyti į klausimus ir fiksavo vaikų atsakymus. Minimose klasėse taip pat mokėsi 15 vaikų, turinčių intelekto arba judėjimo negalių.

1. Problemos iširtumas

J. Ruškus (1997) teigia, kad individai, turintys proto, psichikos, kūno ir elgesio sutrikimų, psichosocialiniu požiūriu sudaro „svetimųjų“ grupę, į kurią žiūrima atsargiai. J. Ruškus (2002, p. 115) mano, kad „inkliuzija gali būti naudinga tiek sveikiems, tiek neįgaliesiems vaikams mokymosi ir asmenybės socializacijos prasme. Tikėtina, jog sveikai vaikai, augę ir mokęsi drauge su neįgaliaisiais, remiami bei stimuliuojami pedagogų, susikurs palankius negalės vaizdinius, gebės bendrauti su neįgaliaisiais be išankstinio nusistatymo“. Pastaraisiais metais atlikta keletas tyrimų, kuriuose nagrinėjami bendrojo ugdymo mokyklų mokinių santykiai su bendraamžiais, turinčiais SUP (Kurauskaitė, 2000). A. Bukantaitė, A. Ališauskas (2011) nagrinėjo aukštesniųjų klasių mokinių tarpusavio santykių vertinimą, mokinių, tėvų ir pedagogų požiūriu, taip pat to požiūrio santykį su mokinių, neturinčių sutrikimų, empatijos lygiu. Buvo nustatyta, kad mokiniai, pasižymintys aukštesniu empatijos lygiu, palankiai vertina asmenis, turinčius negalią, geba jiems padėti ir demonstruoja toleranciją jų atžvilgiu. Tuo tarpu mokiniai, pasižymintys žemu empatijos lygiu, nepalankiai žiūri į mokinius, turinčius SUP. Lygiai taip pat ir šių vaikų tėvai skirtingai žiūri į SUP turinčius vaikus: aukšto empatiškumo lygio vaikų tėvai turi teigiamą požiūrį į asmenis su negalia, o dauguma tėvų, kurių vaikai pasižymi žemu empatiškumo lygiu, rodo neigiamą požiūrį į mokinius, turinčius negalią, besimokančius drauge su jų vaikais. Mokytojų nuomone, vyrauja neigiami mokinių, turinčių SUP, ir kitų mokinių santykiai. Mokytojai mano, kad dauguma pedagogų, taip pat ir visuomenė vis dar nėra pasirengę priimti asmens kitoniškumo (Bukantaitė, Ališauskas, 2011, p. 29).

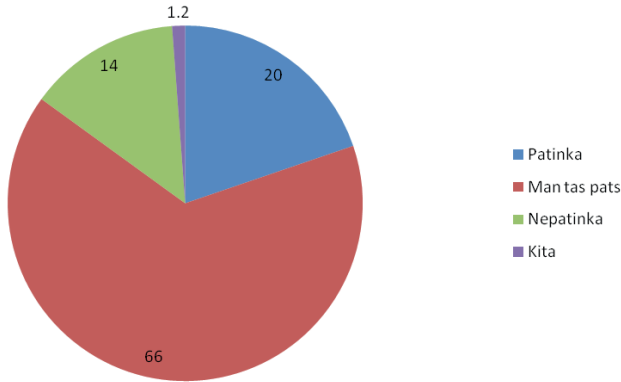
Įdomu, kad tėvai, kurių vaikai turi SUP, labiau teigiamai nei neigiamai vertina mokinių tarpusavio santykius ir kitų vaikų gebėjimą priimti bendraklasį su negalia (ten pat, p. 28).

V. Gudonis, R. Šatkauskienė (2012) tyrinėjo priekabiavimo ir patyčių prie V–IX klasių mokinių, turinčių SUP, fenomeną ir taip pat nustatė, kad šie mokiniai kur kas dažniau patiria priekabiavimą ir patyčias negu įprastinės raidos mokiniai. Autoriai taip pat teigia, kad priekabiavimo dažnumas priklauso nuo vaikų amžiaus: kuo vyresni paaugliai, tuo dažniau jie tyčiojasi iš kitų. F. Bellanca ir kt. (2013) tyrinėjo Italijos pradinėje mokykloje besimokančių vaikų, turinčių įvairių sutrikimų, ir įprastinės raidos mokinių santykius. Nustatyta, kad vaikų požiūris į drauge besimokančius protišcai atsilikusius vaikus, pasižyminčius ADHD (dėmesio ir hiperaktyvumo sutrikimai) arba depresija, yra neigiamesnis negu į vaikus, turinčius mokymosi sutrikimų, tačiau tais atvejais, kai jie drauge mokėsi nuo mažens, pradedant ikimokykliniu amžiumi, požiūris į vaikus su negaliomis ir sutrikimais (protinis atsilikimas, ADHD, depresija, mokymosi sutrikimai) buvo daug geresnis. Kai kurie tyrėjai pabrėžia būtinybę formuoti palankų visuomenės požiūrį į SUP turinčius asmenis (Gudonis, Mockevičiūtė, 2008).

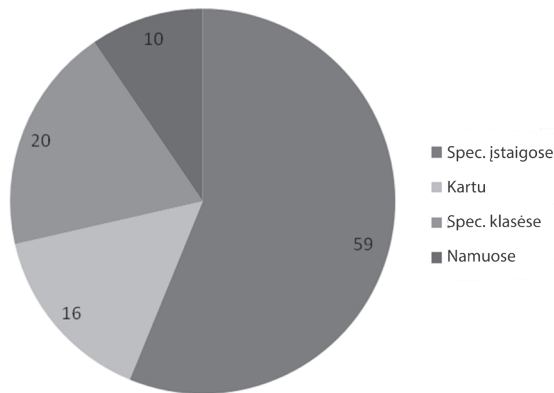
2. Tyrimo duomenų analizė

Pradiniuose tyrimo etapuose siekėme išsiaiškinti, ar įprastinės raidos vaikai patenkinti, kad drauge su jais mokosi neįgalūs bendraamžiai, ir kur, jų nuomone, jie turėtų mokytis. Tyrimas parodė, kad mokiniai abejingi tam faktui, kad šalia jų mokosi neįgalūs mokiniai. Atsakydami į klausimą „**Ar tau patinka, kad tavo klasėje mokosi vaikai, turintys negalių?**“ respondentai galėjo pasirinkti iš keturių atsakymo variantų: *patinka, man tas pats, nepatinka, kita*.

Kaip matyti toliau pateiktoje diagramoje (žr. 1 pav.), 66 proc. vaikų atsakė, kad jiems tas pats; 20 proc. vaikų tai patinka, 15 proc. nepatinka. Nustebino mokinių nuomonė dėl tinkamiausios neįgaliesiems ugdymo vietos: 59 proc. mokinių teigė, kad tokie vaikai turi mokytis specializuotoje ugdymo įstaigoje; 20 proc. – kad bendroje mokykloje, bet specializuotoje klasėje; 10 proc. mokinių manė, kad šiems vaikams labiau tiktų mokymas namuose, 16 proc. vaikų sutinka mokytis kartu su neįgaliais vaikais (žr. 2 pav.). Taigi didžioji dalis mokinių norėtų mokytis atskirai nuo vaikų, turinčių negalių. Galima įtarti, kad vaikai reiškia ne savo, o nugirstą iš suaugusiųjų pokalbių požiūrį. Akivaizdu, kad bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai nenusiteikę ir nepasirengę mokytis ir augti kartu su neįgaliais bendraamžiais.

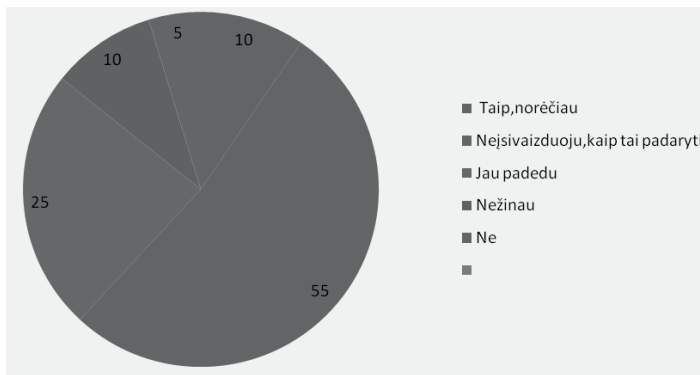

1 pav. Įprastinės raidos mokinių nuomonė dėl kartu besimokančių mokinių, turinčių negalių (proc.)

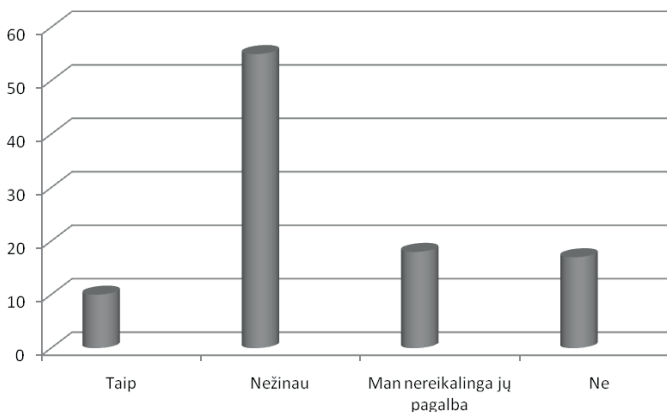

2 pav. Įprastinės raidos mokinių nuomonė apie geriausiai tinkančių ugdymo įstaigą specialiųjų ugdymo poreikių turintiems vaikams (proc.)

Taip pat tirta, ar įprastinės raidos vaikai pasirengę savo neįgaliesiems draugams padėti mokytis ir atlikti kitus darbus. Atsakymai (žr. 3 pav.) parodo, kad 10 proc. vaikų norėtų padėti mokytis ir susitvarkyti savo daiktus negalią turinčiam vaikui. 25 proc. vaikų jau padeda, 5 proc. vaikų nežino atsakymo į šį klausimą, 55 proc. gal ir padėtų, bet nežino, kaip tai padaryti, ir kas labiausiai džiugina, tik 5 proc. vaikų atsisako tai daryti. Tai parodo, kad vaikai suvokia, jog vaikams, turintiems negalių, reikalinga pagalba, tačiau turi per mažai informacijos apie tai, kaip ir kokią pagalbą jie gali suteikti. Taigi vaikai nelabai gerai parengti bendrauti ir bendradarbiauti su kitokiais vaikais, galbūt jiems nesuteikta informacija apie jų bendraklasių kitoniškumą ir jų poreikius, kurie daugeliu atvejų tokie patys, kaip ir jų.

3 pav. Įprastinės raidos vaikų pasirengimas padėti vaikui, turinčiam negalią (proc.)

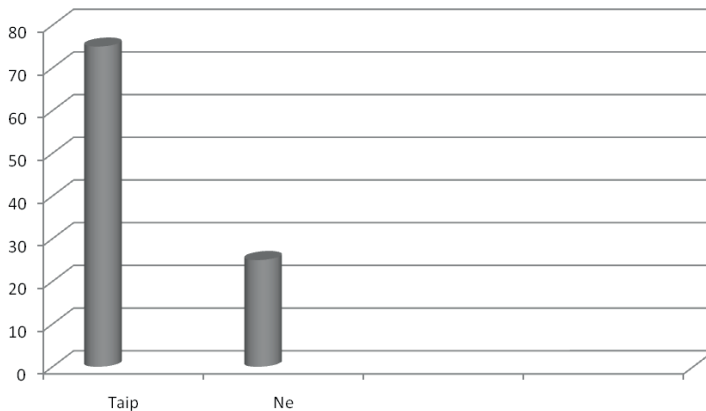

4 pav. Įprastinės raidos vaikų nusiteikimas kreiptis pagalbos ar sulaukti jos iš vaikų su negalia (proc.)

Buvo domimasi, ar įprastinės raidos mokiniai norėtų sulaukti pagalbos iš savo bendraklasių su negalia (žr. 4 pav.). Didžioji dalis mokinių labai nustebė, gavę tokį klausimą: 17 proc. vaikų pareiškė, kad neįsivaizduoja, kokios pagalbos jie galėtų sulaukti iš neįgalaus, 10 proc. vaikų griežtai atsisakė priimti tokią pagalbą nepaaiškindami, kodėl ir šiek tiek pasipiktinę dėl pačios idėjos. 54 proc. mokinių nežino atsakymo į šį klausimą. Tik 8 proc. sutiko ją priimti. Tai rodo, jog vaikai suvokia bendraklasius su negalia kaip nelygiaverčius, silpnesnius ir beveik negali įsivaizduoti situacijos, kad vaikas, turintis intelekto ar judėjimo negalią, galėtų reikalui esant suteikti jam kokią nors pagalbą. Šis požiūris nulemtas visuomenėje vyraujančių neteisingų stereotipų apie asmenis, turinčius negalių, kaip visapusiškai nepajėgius. (Nedaugelis žino, kad tarp asmenų, turinčių inte-

lekto ar judėjimo negalių, yra gebančių nuostabiai vaidinti, improvizuoti, šokti, tapyti ir piešti, aktyviai sportuojančių ir pasiekusių aukštų rezultatų įvairiose parolimpinio sporto srityse, taip pat jie ypatingai darbštūs ir nuoširdūs, nemoka apgaudinėti ir meluoti.) Racionalus bendruomenės požiūris į asmens kitoniškumą leistų išlikti nepažeistai vaiko su negalia savivertei ir stiprintų pasitikėjimą savimi, taip pat augintų heterogeninių grupių bendruomeniškumo jausmą, tačiau toks požiūris pats savaime neatsiranda. Būtina daugiau viešinti neįgalių žmonių pasiekimus įvairiose gyvenimo srityse – mene, sporte, kai kurių grupių asmenų – moksle ir technologijose, kad bendras visuomenės požiūris pradėtų realiai keistis.

Taip pat aiškinomės, ar įprastinės raidos mokiniai turi draugų tarp vaikų, turinčių negalią. Paaiškėjo, kad mūsų tiriamosiose klasėse negalia netrukdo draugauti. 75 proc. vaikų atsakė „taip“ ir 25 proc. atsakė neigiamai (žr. 5 pav.). Vaikai, atsakę, kad turi draugų tarp vaikų su negalia, gavo papildomą atvirąjį klausimą – Ką jūs drauge veikiate? Paaiškėjo, kad abiejų grupių draugaujantys vaikai kartu žaidžia žaidimus internete, sveikieji moko vaikus, turinčius proto negalią, orientuotis kompiuterio ekrane, įsijungti įvairias programas, taip pat naudotis mobiliuoju telefonu. Čia jie jaučiasi daug pranašesni, tačiau nesityčioja iš neįgalių draugų dėl lėto jų supratimo ir lėto mokymosi. Fiziškai silpnesnius ir psichologiškai pažeidžiamus vaikus įprastinės raidos mokiniai globoja ir saugo nuo galimų papildomų fizinių ar psichologinių traumų. Šis faktas labai džiugina, nes tai ir yra tikrasis heterogeniškų grupių bendradarbiavimas, kurį reikia visapusiškai skatinti (žr. 6 lentelę).

5 pav. Draugų su negalia turėjimas (proc.)

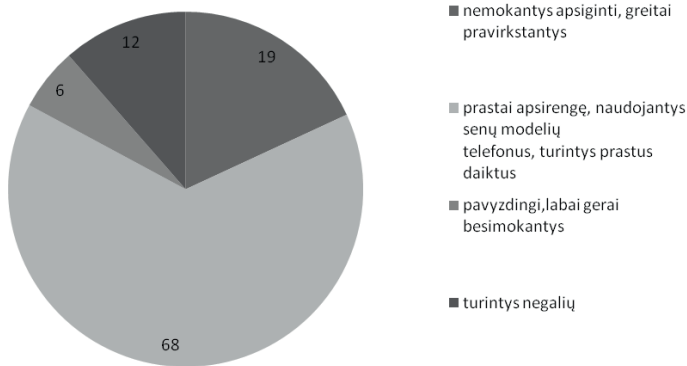
6 lentelė. Mokinių, draugaujančių su mokiniais, turinčiais negalių, atsakymai apie bendras veiklas su neįgaliais mokiniais

Kategorijos	Subkategorijos	Iliustruojamieji pavyzdžiai	Dažnis
DRAUGAI	Pagalba, atliekant mokymų užduotis	<i>Padedu, kai nesupranta ; Jo rankos silpnos, aš padedu atsiversti tą puslapį, kurį mokytoja liepia; Paaiškinu, kaip piešti; Kai jis negali suskaičiuoti, aš jam parodau su visokiais daiktais kaip pridėti, atimti arba padalinti;</i>	21
	Fizinė glوبا	<i>Aš per pertrauką žiūriu, kad jo kas nors nepastumtų; Einu kartu su juo pro duris per pertrauką, kad kas nors ant jo neužšoktų bėgdamas; Padedu jam apsirengti, kai einam į lauką; Palydžiu jį iki mašinos, kai atvažiuoja jo paimti; Nuperku jam bufete keksą, kai jis paprašo;</i>	15
	Psichologinė parama	<i>Paguodžiu jį, kai jis verkia, kad kažko nemoka; Paguodžiu, kai iš jo kas nors juokiasi ir pasakau vaikams, kad tyčiotis iš kitų negalima;</i>	12
	Pagalba, įsisavinant technologijas	<i>Pamokau, kaip naudotis mobiliuoju telefonu; Pamokau, kaip žaisti planšetiniu kompiuteriu; Pamokiau jį namuose, kaip atsisiųsti žaidimą kompiuteriu;</i>	25
	Bendri žaidimai	<i>Žaidžiame dėlionės arba šaškėmis arba domino;</i>	5
	Svečiavimasis ir susitikimai po pamokų	<i>Einu savaitgalį pas jį į svečius arba jį pasikviečiu; Kartu mokomės arba žaidžiam, kartais žiūrim filmukus.</i>	8
	Iš viso		84

Taip pat domėjomės, kokie vaikai dažniausiai sulaukia patyčių. Įprastinės raidos mokiniai galėjo pasirinkti iš kelių variantų, tarp kurių buvo ir neįgalumas. Siekdami kuo didesnio objektyvumo ir nuoširdaus atsakymo, sąmoningai neakcentavome neįgalumo parametro. Vaikų nuomonės pateiktos 7 pav.

7 pav. matyti, kad dažniausia patyčių priežastis ne negalia, o skurdas, prasti drabužiai, daiktai, telefonai – 68 proc., patyčių sulaukia taip pat ir labai jautrūs vaikai, nemokantys apsiginti, nesimušantys, greitai pravirkstantys – 19 proc. 12 proc. atsakymų parodė, kad tyčiojamasi iš neįgalių vaikų, ir 6 proc. – iš pavyzdingų, gerai besimokančių ir gerai besielgiančių mokinių.

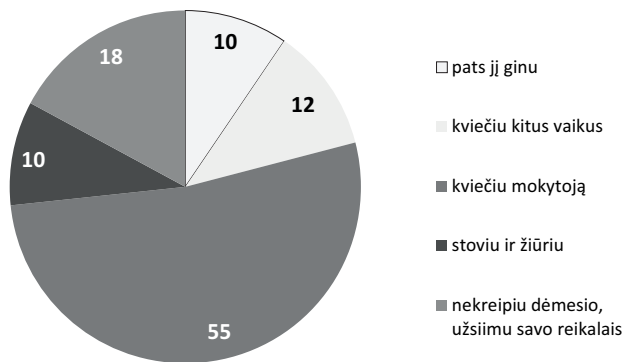

7 pav. Vaikų, sulaukiančių patyčių, apibūdinimai (proc.)

Tyrimu siekta išsiaiškinti, kaip vaikai elgiasi, matydami, kad iš jų neįgalių draugų, taip pat negebančių apsiginti, fiziškai silpnų ar vaikų iš vargingų šeimų kiti vaikai tyčiojasi ar kitaip juos skriaudžia (žr. 8 pav.). Galima buvo pažymėti kelis atsakymo variantus:

1. Pats jį apginu;
2. Kviečiu į pagalbą kitus vaikus jį ginti;
3. Kviečiu mokytoją;
4. Stoviu ir žiūriu, nes ir pats galiu gauti, jei kišiuosi;
5. Apsimetu, kad nematau, geriau užsiimti savo darbais;

8 pav. Įprastinės raidos mokinių reakcijos į neįgalių ir kitų, esančių socialinėje atskirtyje, vaikų skriaudimą (proc.)

Atsakymai į šį anketos klausimą parodė, jog mokiniai supranta, kad kiekvienam skriaudžiamam vaikui reikalinga pagalba, bet mano, kad nėra pajėgūs arba neturi kompetencijos padėti skriaudžiamajam. Tik 10 proc. vaikų pasiryžę patys ginti skriaudžiamą neįgalų vaiką. 8 proc. kvieštų į pagalbą kitus vaikus, 55 proc. kvieštų į pagalbą mokytoją, 15 proc. vaikų demonstruoja savo atsakymais tam tikrą moralinį nihilizmą – jie negintų

skriaudžiamo neįgalaus vaiko, nes mano, kad saugiau nesikišti į kitų žmonių reikalus, geriau nekreipti dėmesio, ar apsimesti, kad esi labai užsiėmęs ir nieko nematai. Suprantama, vaikai atspindi savo tėvų ir artimųjų etines vertybes ir drauge bendrą visuomenės susvetimėjimo lygį. Taigi, nepaisant gana aukštų Lietuvoje specialiųjų poreikių vaikų socialinės įtraukties į bendrojo ugdymo sistemą rodiklių, labai didelio pagrindo džiūgauti neturime.

Išvados

1. Dauguma mokinių, besimokančių bendrojo ugdymo mokykloje, yra abejingi tam faktui, kad drauge su jais mokosi specialiųjų ugdymosi poreikių turintys vaikai. Kaip tinkamiausią įstaigą ugdymuisi šiems vaikams, jie nurodo specialiąją mokyklą arba ugdymą namuose.
2. Įprastinės raidos mokiniai vertina mokinius, turinčius intelekto ir kitų negalių, kaip nepajėgius, nelygiaverčius, silpnesnius, negali įsivaizduoti, kad galėtų gauti pagalbos iš jų ir patys nelabai žino, kokią pagalbą galėtų jiems suteikti.
3. Įprastinės raidos mokiniai noriai draugauja su mokiniais, turinčiais intelekto ir kitų negalių, padeda jiems įsisavinti naujas komunikacines technologijas (internetas, mobilusis ryšys), bet pripažįsta pasitaikant patyčių iš šių vaikų dėl jų fizinio silpnumo, taip pat nepajėgumo, susijusio su intelekto arba fizine negalia.
4. Labiausiai pagrindinės grupės moksleivius erzina ne negalia, o finansinis šeimos nepriteklius, kai jų bendraamžiai dėvi prastesnius drabužius ar naudojami senesnės kartos technologijomis – telefonais, kompiuteriais, neturi savo asmeninio kompiuterio, o dalijasi juo su kitais šeimos nariais. Šie faktai kalba apie mūsų visuomenės susvetimėjimą ir neįautrumą asmenims, esantiems socialinėje atskirtyje, ir ryškia orientaciją į materialines vertybes, nes vaikai, be abejonės, yra tikslus savo artimųjų vertybių veidrodys.
5. Įprastinės raidos mokiniai supranta, kad nėra pajėgūs spręsti konfliktines situacijas. Iškilus konfliktui jie kreipiasi pagalbos į mokytojus ar kitus vaikus. Itin liūdina nemažos dalies vaikų nuostatos „nesikišti“, „nekreipti dėmesio“, „užsiimti savo reikalais“, kai skriaudžiamas silpnesnis.

Literatūra

Ališauskas, A., Ališauskienė, S., Gerulaitis, D. et al. (2011). *Specialiųjų ugdymo(si) poreikių tenkinimas: Lietuvos patirtis užsienio šalių kontekste*. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.

- Aidukienė, T., Labinienė, R. (2003). Vaikų, turinčių specialiųjų poreikių, ugdymo tendencijų apžvalga tarptautiniame bei Lietuvos švietimo reformos kontekste (1990–2002). In *Specialiojo ugdymo pagrindai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Ališauskas, A., Kaffemanienė, I., Melienė, R., Miltenienė, L. (2011). Inkluzinis ir specialusis ugdymas, tėvų požiūriu. *Specialusis ugdymas = Special education*, 2 (25), 113–142.
- Ambrukaitis, J. (2012). *Specialiojo ugdymo kaitos bruožai*. Šiauliai: VšĮ Šiaulių universiteto leidykla.
- Bellanca, F., Pote, H. (2013). Childrens attitudes towards ADHD, Depression and learning disabilities. *Journal of "Research in special Educational Needs"*. Oct 2013, 313 (4), 234–241.
- Bukantaitė, A., Ališauskas, A. (2011). Mokinių tarpusavio santykių vertinimas: mokinių tėvų ir pedagogų požiūris. In *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 2 (311), 24–29.
- Gudonis, V., Mockevičiūtė, M. (2008). Pedagogų požiūris į specialiųjų poreikių vaikus bendrojo lavinimo mokykloje. In *Jaunųjų mokslininkų darbai*, 4 (20), 131–133.
- Gudonis, V., Šatkauskaitė, R. (2012). Priekabiavimas prie V–IX klasių mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių. *Pedagogika*, 106, 100–110.
- Key Principles for Special Needs Education: Recommendations for Policy Makers*. (2003).
- Kurauskaitė, R. (2000). Moksleivių, tėvų ir jų mokinių nuostatos į vaikus su negale. *Specialusis ugdymas*, 5, 59–65.
- LR švietimo įstatymas. (2011). *Valstybės žinios*, 2011-03-31, Nr. 38-1804.
- Miltenienė, L., Venclovaitė, I. (2012). Pedagogų bendradarbiavimas inkluzinio ugdymo kontekste. *Specialusis ugdymas = Special education*, 2 (27), 99–113.
- Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašas. (2011). 2011 m. liepos 13 d. Nr. V-1265/V-685/A1-3170. *Valstybės žinios*, 2011-07-21, Nr. 93-4428.
- Ruškus, J. (1997). *Neįgalusis asmuo ir visuomenė*. Šiauliai: Šiaulių universitetas.
- Salamankos deklaracija*. (1994).
- The Charter of Luxembourg*. (1996).

Attitude Towards the Different Child: the Case of Primary School

Regina Giedrienė

Lithuanian University of Educational Sciences, Faculty of Social Education, Social Education Department,
Studentų St. 39, LT-08106 Vilnius, Lithuania, regina.giedriene@leu.lt

---

Summary

Attitude Towards the Different Child: the Case of Primary School

The article summarises the attitudes of primary school students towards classmates that have SEN (special educational needs). Purpose of the study is to analyse the attitudes of regular schoolchildren in primary grades towards the SEN pupils learning with them, i.e., pupils with various disabilities of intellect, motion or state. The following were studied: regular students' attitudes towards the usefulness of SEN students learning together with regular students; relationships between students of regular development and SEN students; the disposition of regular students to cooperate with students that have disabilities and provide them with help if necessary. The study included 105 primary students of regular development, 15 students with special educational needs due to severe disability and the 5 pedagogues that teach these children. The study was conducted by applying quantitative and qualitative research methods and later processed by applying statistical and content analysis methods. The children also think that the best places for educating these children are special schools or at home. It was also determined that regular students did not view SEN students as their equals and could not even imagine what kind of help they could receive from them or what kind of help they could provide for them themselves. Despite this, the majority of regular students willingly befriend SUP students and help them understand new communications technology (the internet, mobile connection). However, they admit that occasional teasing occurs due to the SUP student's physical weakness or inability related to their mental or physical disability. An especially saddening discovery is that a substantial number of children choose to "not get involved", "pay no attention" and "mind my own business" when a disabled or weaker child is being hurt.

Keywords: *children in special needs, dissability, mental disorders, physical disorders, inclusive education.*

Įteikta / Received 2014-05-20
Priimta / Accepted 2014-06-29